

ZALECENIA DOTYCZĄCE WCZESNEJ PROFILAKTYKI LOGOPEDYCZNEJ

Proces opanowywania języka i jego rozwoju zachodzi pod wpływem środowiska, w którym dziecko się wychowuje. I to właśnie rodzice powinni w sposób świadomy rozwijać mowę dzieci. Często rodzice nie uświadamiają sobie tego, że ich dziecko ma wadę wymowy i nie dostrzegają narastających nieprawidłowości. Zdarza się także, że rodzice wiedzą, że ich dziecko źle wymawia, ale czekają, aż z tego wyrośnie.

G. Demel uważa, że często "rodzice i dziadkowie, sami przyczyniają się do powstawania zaburzeń mowy przez zbyt liberalizm, a nawet naśladowanie dziecięcej wymowy (tzw. spieszczanie) lub odwrotnie - przez nadmierny rygorizm, przecenianie możliwości dziecka, popisywanie się nim, ustawiczne wytykanie i poprawianie błędów, które w tym czasie mieszczą się w granicach normy rozwojowej" (Demel).

Skutkiem opisanych powyżej zachowań, oddziaływań rodziców może być powstanie zaburzeń mowy, których nawarstwianie i nie rozpoczęta odpowiednio wcześnie terapia logopedyczna powodują wady wymowy.

Nie wszyscy rodzice wiedzą, jak przykre następstwa mają wady wymowy. Dzieci z takimi wadami są wyśmiewane przez kolegów, tracą zaufanie do otoczenia, zaczynają unikać towarzystwa rówieśników i wzrasta w nich niechęć do mówienia. Wady wymowy utrudniają naukę w szkole, są przyczynami trudności w nauce czytania, pisania i przysparzają wiele przykrych doświadczeń. Dlatego też, jeśli rozwój mowy dziecka nie przebiega normalnie i występują w nim jakies zaburzenia należy zwrócić się do Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, bądź logopedy. W trosce o prawidłowy przebieg rozwoju mowy dziecka rodzice powinni podejmować odpowiednie działania profilaktyczne.

Ważniejsze zalecenia dotyczące wczesnej profilaktyki to:

- ✓ Jak najwięcej mówić do dziecka, podczas zabiegów pielęgnacyjnych, zabaw, codziennych czynności i spacerów. Każda sytuacja jest dobra, aby wychowywać dziecko w tzw. „kąpieli słownej”. Do dziecka należy mówić powoli i wyraźnie, a zdania nie powinny być zbyt długie. Należy unikać języka dziecinnego, spieszczania, w trakcie rozmowy z dzieckiem.
- ✓ Należy pamiętać, że rozwój mowy dziecka przebiega według pewnych schematów, czyli

faz rozwojowych głosek np. głoska *sz* przechodzi kolejne etapy: brak głoski, zamiana na *ś*, potem *s*, na końcu *sz* (aliki – sialiki – saliki – szaliki). Głoska *r* przechodzi tą samą drogę, lecz jest zamieniana na *j* bądź *l*: kowa – kjowa – klowa – krowa lub obi – jobi – lobi – robi. Zamiast niepotrzebnie martwić się niewłaściwą wymową dziecka warto zapoznać się z kolejnymi etapami tego procesu.

- ✓ Należy wiedzieć również, iż w procesie rozwoju mowy występują okresy nasilenia i względnego zastoju. Zastój przypada zwykle na czas nauki chodzenia, kiedy to dziecka fascynuje się nową umiejętnością i zwiększonymi możliwościami poznawania świata. Po opanowaniu sztuki chodzenia znów wraca do pilnej pracy nad mową. Jednocześnie opóźniony rozwój sfery ruchowej lub jej zaburzenia, spowalniają rozwój mowy. Jeśli więc dziecko zaczęło chodzić później niż jego rówieśnicy, istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo, że również zacznie mówić nieco później. Dlatego też warto stymulować rozwój ruchowy np. poprzez rozwijanie sprawności manualnych oraz kształtowanie poczucia rytmu, ale wszystkim takim zabawom powinna towarzyszyć mowa (poprawne wzorce dla dziecka).
- ✓ Dostarczać bodźców dźwiękowych, śpiewać, nucić piosenki, słuchać bajek dźwiękowych i uspokajającej lub ożywiającej muzyki (zależnie od potrzeb). Rodzice powinni mieć świadomość, że niepotrzebnie i zbyt głośno włączony telewizor lub radio wprost „bombardują” niedojrzały układ nerwowy dziecka zbyt dużą ilością bodźców.
- ✓ Należy obserwować czy i jak reaguje dziecko na dźwięki z otoczenia. Ponieważ dobry słuch jest warunkiem rozwoju mowy, należy bacznie zwracać uwagę, czy dziecko odwraca głowę w kierunku źródła dźwięku, reaguje na odgłos dzwonka lub telefonu. Dziecko powinno reagować na aktywność uczuciową i słowną otoczenia. W przypadku, gdy brak jest takiej reakcji, można podejrzewać niedosłuch, konieczna jest wtedy kontrola lekarska.
- ✓ Podstawowe zadanie rodziców w okresie kształtowania się mowy dziecka polega na dostarczaniu prawidłowych wzorców wypowiedzi. Rodzice muszą mówić poprawnie! Nie mogą pozwolić sobie na powtarzanie wytworów językowych dziecka. To nie rodzice mają się uczyć mowy od dziecka, ale dziecko od rodziców. Gdy nazbyt często mówimy do dziecka pieszczotliwie, używając licznych zdrobnień, dajemy złe wzorce mowne.
- ✓ To właśnie w dzieciach drzemie naturalna zdolność do mówienia, uważajmy na to, aby jej

nie tłumić swoim nadmiernym gadulstwem lub wyręczaniem dziecka w mówieniu. Czasem wystarczy obojętność, cierpka uwaga, brak zrozumienia i czasu na wysłuchanie tego, co dziecko ma do powiedzenia, aby zahamować ten proces. Wokół nas tyle się dzieje stwarzajmy dziecku okazję do wypowiedzenia tego, co przeżyło. Niech opowie nam bajkę, którą obejrzało, podzieli się wrażeniami z przedszkola, wymyśli zakończenie do czytanego przez nas opowiadania.

- ✓ Jeżeli dziecko źle wymawia jakąś głoskę – nie każmy powtarzać wyrazów zawierających tą głoskę, ponieważ to tylko utrwała złą wymowę. Dziecko nie przygotowane pod względem artykulacyjnym, niedostatecznie różnicujące słuchowo dźwięki mowy, a zmuszane do artykulacji zbyt trudnych dla niego głosek, często zaczyna je zniekształcać, wymawiając nieprawidłowo. Utrwalone złe nawyki mowne dziecka trudno jest później skorygować i wydłuża to czas terapii logopedycznej. Powyższa uwaga szczególnie często dotyczy głoski *r* (rozwija się ona później od innych głosek), która przyjmuje niekiedy postać *r* tylnojęzykowego trudnego do zlikwidowania. Nie należy też karać, ani zawstydząć dziecka za wadliwą wymowę, gdyż hamuje to chęć do mówienia, a w konsekwencji spowalnia proces rozwoju mowy.
- ✓ W okresie kształtowania się mowy nie należy dziecka leworęcznego zmuszać do posługiwania się ręką prawą. Naruszenie w tym okresie naturalnego rozwoju sprawności ruchowej zaburza funkcjonowanie mechanizmu mowy. Prowadzi to często do zaburzeń mowy, a w szczególności do zacinania się lub nawet jąkania.
- ✓ Kiedy dziecko zaczyna dopytywać się jaka to litera, to zwróćmy szczególną uwagę na prawidłowe wybrzmiewanie głosek. Nie wymawiamy *ty* lecz krótko *t* (bo *ty* to są dwie głoski *t* i *y*). Jeśli dostarczymy dziecku złych wzorców, nie dziwnym się, że wyraz *tata* przegłoskuje ono jako: *ty-a-ty-a*, a *mama*: *my-a-my-a*. Pamiętajmy, że wszystkie spółgłoski wymawiamy krótko bez elementu wokalicznego w postaci *y*. Wbrew pozorom nie jest to łatwe i wielu rodziców powinno nauczyć się prawidłowego głoskowania. Inaczej sprawimy, że dziecko będzie miało trudności z analizą i syntezą słuchową wyrazów, a w przyszłości trudności w czytaniu i pisaniu.
- ✓ Jeśli dziecko ma nieprawidłową budowę narządów mowy (rozszczepty warg, podniebienia, wady zgryzu lub uzębienia), konieczne jest zapewnienie opieki lekarza specjalisty, gdyż wady te są przyczyną zaburzeń mowy.

- ✓ Jeśli zauważymy u dziecka opóźniony rozwój mowy, warto wybrać się do logopedy i pomyśleć o zwiększeniu ilości kontaktów z innymi dziećmi, ponieważ wpływ grupy rówieśniczej mobilizuje do mówienia, a zabawa stwarza sprzyjające sytuacje aktywizujące spontaniczną mowę dziecka.
- ✓ Rozwojowi mowy sprzyja karmienie piersią, ponieważ ssanie dziecka to najlepsze w tym okresie ćwiczenie języka i warg. Podczas zaspokajania potrzeb pokarmowych niemowlę uaktywnia cały narząd artykulacyjny. Zaburzenia ssania, połykania i żucia zwykle poprzedzają zaburzenia mowy.

Wiedza rodziców dotycząca rozwoju mowy dziecka oraz prowadzenie przez nich działań profilaktycznych z pewnością przyczynić się może do zapobiegania i eliminowania trudności mowy u dziecka, które jeśli nie są usunięte w porę, utrwala się i z czasem stają się wadami wymowy.

Jeżeli u dziecka stwierdzono wadę wymowy i uczęszcza ono na terapię logopedyczną, rodzice powinni pamiętać o tym, że terapia ta ma miejsce nie tylko podczas zajęć logopedycznych. Skuteczność terapii, bowiem ściśle uzależniona jest od współpracy rodziców z logopedą. I tylko wówczas, gdy współpraca ta ma rzeczywiście miejsce – terapia przynosi efekty.

Wskazówki dla rodziców dzieci uczęszczających na terapię logopedyczną:

1. nawiązanie kontaktu z logopedą w celu uzyskania informacji o stanie mowy dziecka i otrzymania informacji na temat pracy z dzieckiem w domu;
2. dopilnowanie, aby dziecko systematycznie uczęszczało na zajęcia logopedyczne;
3. utrwalanie z dzieckiem opanowanego materiału w ramach ćwiczeń domowych. Materiał do ćwiczeń zawarty jest w zeszytach, który dziecko przynosi na zajęcia;
4. systematyczne, codzienne prowadzenie ćwiczeń z dzieckiem;
5. prowadzenie ćwiczeń domowych w atmosferze spokoju, zrozumienia trudności dziecka (pośpiech i nerwowość utrudniają przyswajanie materiału);
6. chwalenie dziecka za każde, nawet minimalne osiągnięcia, co znacznie mobilizuje do wysiłku.

Tylko wówczas, gdy dziecko systematycznie uczęszcza na zajęcia, rodzice prowadzą z dzieckiem ćwiczenia w domu, stosując się do wyżej zawartych zaleceń, można liczyć na szybkie efekty terapii logopedycznej(za: Zakościelna, www.sloneczna9.pl). Warunkiem

skuteczności zabiegów profilaktycznych jest możliwie najwcześniejsze stwierdzenie zagrożenia procesu rozwoju dziecka lub wczesnych objawów jego zaburzeń i skierowanie go na konsultację i badania diagnostyczne.

Opracowała

Ewa Leszczyńska